

De Eraut

door de

Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 17 December 1916. N°. 2030.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 89, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag vóór middernacht te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertentie: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20. Aanvragen en vermelding van lieftedevoten f .12 per regel.

Van de Voleinding.

CCXXX.

ZESDE REEKS.

I. III.

Tot hiertoe is het einde dezer reede. Wat mij Daniel aangast, mijne gedachten verschrompelen, en mijn glans veranderde aan mij, doch ik be- waarde dat woord in mijn hart. Daniel 7: 28.

Het zevende hoofdstuk sluit het oorspronkelijk geschrift van Daniel af. Zoals Daniel het geschrift te Babel in gereedheid had gebracht, bestond het uitsluitend uit hoofdstuk twee tot en met hoofdstuk seven. Eerst later zijn de vijf laatste kapittelen er aan toegevoegd, tegelijk met voorvoeging van een inleidend woord, dat het eerste hoofdstuk biedt. Men ziet, dat zoo de inleiding is en uit den inhoud en bovendien, gelijk reeds is opgemerkt, uit de taal. Deze zes hoofdstukken, die sluiten met hoofdstuk VII, schreef Daniel in de taal die te Babel en aan het Hof werd gesproken, d. i. in het Chaldeeus; het tweede deel is vermoedelijk veel later, allicht te Susa, en alzo in Perzisch, te boek gesteld, en daarvoor nam Daniel nu zijn eigen Schrifttaal, de taal waarin de overige profeten geschreven hadden, t. w. het Hebreeus. Het zesde of laatste hoofdstuk van de eerste Chaldeeusche groep (d. i. het zevende), biedt ons nu een symbolisch ingekleede, rijk uiteengezette profetie van wat Israël te wachten stond, in verband met het woeien der wereldmacht onder de Heidenen, en evenzo in verband met de komst van den Messias en de Voleinding die door dien Messias zou worden teweeggebracht. Men kan derhalve in zekeren zin zeggen, dat deze sluit-profetie van de vier dieren geheel beantwoordt aan de profetie en het beeld van de vier metalen, dat Nebucadnezar in zijn droom zag, en dat ons in het tweede hoofdstuk was voorgesteld. Zoo sluit dit einde van dit eerste geschrift, hoofdstuk VII, geheel op het begin van hoofdstuk twee. De profetie toch van de vier metalen en de profetie van de vier dieren zijn één van zin en strekking. Tusschen die beiden liggen dan de verhalen in 10. van den brandenden oven in hoofdstuk III; 20. van Nebucadnezar's krankzinnigheid in hoofdstuk IV; 30. van Belsazar's feestmaal in hoofdstuk V; en 40. van Daniel in den leeuwenkuil, gelijk ons dit hoofdstuk VI bericht. Van drielei aard is nu in deze zes hoofdstukken het element van hetgeen God doet in 't wonder. Het sterkt spreekt dit wonder in de redding van Sadrach c. a. uit den brandenden oven en in 't eind als Daniel uit den leeuwenkuil wordt gered. In iets minderen graad spreekt hier het wonder daarin, dat 't Godde belooft om achtereen te volgen. Nebucadnezar en Daniel droomden en aan Belsazar een schrift op den wand van zijn paleis te geven. En in de derde plaats spreekt het wonder in de gave der uitlegging, die aan Daniel geschonken werd, om een verklaring te geven, gelijk ook Jozef dit deed, van wat anderen gedroomd hadden. Veelvuldig is dit optreden van Daniel en het intreden van dit wonder in Daniels levenskring dan ook niet geweest. Alles saam liep wat in deze Chaldeeusche hoofdstukken bericht wordt, van even 600-550 v. Chr. Het omvat alzo een periode van een goede veertig jaren, en uit dat tijdsverloop van ruim veertig jaren zijn ons slechts zes gebeurtenissen en openbaringen meegedeeld. Daar dit alles in zes hoofdstukken bijeen is gevoegd, geraakt men wel onder den indruk, alsof heel Daniels leven in deze openbaringen opging, maar in werkelijkheid was 't zoo geheel anders. Gelijk we in het voorgaande reeds opmerkten, doch hier herhalen moeten, verloor Daniels leven zoo wel in Babel als in Perzië uiterst gewoon, en is het slechts op niet veel meer dan twaalf dagen door geheel eigenaardige uitredingen van Gods wondermacht in zijn leven en in de hem te beurt gevallen openbaringen afgebroken geweest. Men kan dan ook volstrekt niet zeggen, dat Daniel aan zulke uitredingen Gods in zijn leven gewend was, en men ziet dan ook, hoe hem dat intreden van de Openbaring in zijn leven verschrikken kon. Aan het slot toch van zijn oorspronkelijk boek, dat met hoofdstuk VII sluit, schreef hij zelf: «Wat mij Daniel aangast, mijne gedachten verschrompelen mij zeer, en mijn glans veranderde aan mij».

aan anderen ten deel viel, maar met een droomvisioen, dat aan Daniel zelf geschonken werd, en niets minder bedoelde, dan om geheel den loop der historie, van dezen tijd af tot aan de wederkomst van den Christus, scherp en duidelijk af te tekenen. Ten deele kan men alzo zeggen, dat het geheel samenvalt met Nebucadnezar's nachtgezicht van het Beeld in de vier metalen, goud, zilver, koper en ijzer. Maar al geven beide gezichten, dat van Nebucadnezar in hoofdstuk II en dat van Daniel in hoofdstuk VII, hetzelfde stuk historie, toch geven ze het beiden van een eigen standpunt. In het Beeld dat Nebucadnezar in den droom voor zich zag oprijzen is het de gevallen menschen die eigen glorie beoogt, en daarom een gezicht, dat in het Beeld van den menschen die vier perioden verloopend laat. Dat doen des menschen gaat dan steeds achteruit, het daalt, het zinkt. Het begint in 't goud en loopt uit op 't modderig leem. En dan komt plotseling de hoeksteen van boven van de bergen anrollen. Die hoeksteen is dan de Messias. En door dien afgerolde steen wordt dan heel 't Beeld vergruizeld, en alzo alle paganistische grootheid te niet gedaan. Hier daarentegen wordt ons nu wel geheel hetzelfde historisch verloop voorgesteld, maar de opzet ervan draagt een geheel ander karakter. Nu toch zien we niet het beeld van den menschen, maar de afbeelding van het machtige doen Gods op den voorgrond treden. Hetgeen het VIIe hoofdstuk brengt, vangt toch aan met de tekening van 't groote wereldzee.

Die groote wereldzee is de oceaen van alle door God geschapen leven, en in dien wereldoceaen is beweging, en vertoont zich door die beweging leven, en dat leven bezit daardoor zekere volkomenheid, dat het aan het viertal gebonden is. Er zijn vier kanten in het wereldleven. Vandaar dat er vier winden kunnen optreden. En waar nu die wereldoceaen van alle geschapen leven in golving geraakt van vier kanten, komen achtereenlopend uit dien wereldoceaen vier diergestalten opstijgen. Ge ziet geen menschengestalte, zooals in het Beeld dat Nebucadnezar in zijn droom zag, maar iets veel machtigers, doch dan ook iets dat lager staat. Wat opdrukt en zich vertoont, zijn geen vier heldengestalten van de corypheen der menscheit, maar het is een leeuw, een beer, een luipaard of parda, en dan nog een vreeselijk monster, die onder naam. In dat verschijnen van die dieren ligt niets vreemds. Neem welk geslacht- of rijkswapen ge ook wilt uit de oude historie, en bijna zonder uitzondering zijn het diergestalten die er op afgeteekend staan. Zoo is 't met ons eigen rijkswapen en met het wapen van 't huis van Oranje, en bijna alle adellijke families hebben op haar wapen een dierkop, niet zelden nog met twee dieren, die het wapen aangripen en vasthouden. Dit was de vaste gewoonte in heel het Oosten en is vandaar op het Westen en op heel Europa overgegaan. Het kan daarom niet bevreemden, dat ook hier vier diergestalten optreden, en dat alzo de vier wereldrijken die op elkaar volgen zonden, elk door zulk een diert, een leeuw, een beer, een parda en een monster worden voorgesteld. Dat gemeen van een diert als zinbeeld is zelfs in de profetie toegepast op Jezus, als er sprake is van den Leeuw uit Juda's stam, of later van het Lam Gods. En ook Jezus zelf bezigt het soms als zinbeeld. Zoo b. v. in zijn vermaan: «wees voorzichtig gelijk de slang en oprecht gelijk de duif», of ook waar Jezus spreekt van zijn «schapen», doelende op zijn volgelingen. Het kan dan ook in geen enkel opzicht bevreemden, dat de profetie hier te aanduiding van de vier wereldrijken vier diergestalten laat optreden, en die vier dieren zoo kiest, dat het karakter van elk van die vier rijken in een eigen soort wordt aangeduid. En dan gevoelt ieder, hoe onder alle dieren de leeuw de koning van het woud is, en daarom onder alle dieren het meest indrukwekkend is. Daar nu de wereldrijken, waar ze beginnen, nog het minst ver zijn afgedoeld, en in het Babylonische rijk, vooral na Nebucadnezar's breken met zijn overmoedigen trots, nog het meest uit de Gemeene Gratie naverkte, treedt Babel, onder Nebucadnezar, in de gestalte van den leeuw op, als om aan te geven, dat dit Rijk, vergelijkenderwijs, altoos nog het hoogst stond. Zelfs ontvangt dit leeuwbeeld, om er de betekenis nog van te verhoogen, nog arends-vleugelen op den rug. In zekeren zin toch gaan nog boven de vier genoemde dieren, die dieren die zich op hun vleugelen omhoog kunnen verheffen, en in dit vogelbeest is dan de adelaar het rijkst begiftigd en vertoont de meest koninklijke gestalte. Om nu te doen uitkomen, dat niet enkel de aardsche, maar ook de nog daarboven uitgaande krachten hier glans-

den, wordt aan degen leeuw een tweetal adelaarsvleugels gegeven, en klaar te doen uitkomen hoe hoog dan ook 't rijk van Babel in de historie gesta n had. Babel en Assyrie moet men uiteraard hier saam nemen, en dan blijkt hoe dit machtige rijk in het hart van Azië eigenlijk reeds duizenden jaren oud was, en onder Hammarabi reeds meer dan duizend jaren vóór Christus in hooge cultuur gebloeid had. Daar het nu met het opkomen der Meden en Perzen pas afbrokkelde en straks onderging, overtrof het verre in duur al de volgende wereldrijken, met uitzondering alleen van het Caesarsrijk in Rome. Babylon moest daarom niet alleen voorop staan in Nebucadnezar's beeld met den kop van goud, doch ook hier in de leeuwengestalten en in de adelaarsafteekening. Doch na die verheffing begint dan ook in Daniels dagen de afbrokkeling. De vleugelen van den adelaar worden uitgeplukt, alles verliest zijn vastigheid en 't wordt alles opgetoerd. En ten slotte is het geen majestueuze grootheid meer, maar een gewoon menscheit samenstel, dat straks ondergaat en voor Cyrus valt.

Komt daarna de Medisch-Perzische macht uit de diepte op, dan ziet men aanstands de achteruitgang en aftakeling. Thans geen leeuw meer in zijn pracht, doch een beer in zijn lompe gestalte en in zijn woeste kracht. Het is vooral de niets sparende kracht die in den beer zich 't sterkt uitsprekt. Ge ziet daarom zijn beeld vooru met drie ribben van een vermoord diert in den bek en tusschen zijn tanden, en de eenige roep, die hij het verschijnen van dit tweede logge diert gehoord wordt, is: «Sta op en eet veel vleesch». Dit roepen van het: «Sta op» doelt uitsluitend op de logheid en leemheid van den beer, die soms bijna niet op kan komen, en die toch, eenmaal aan het vreten geraakt, van geen uitscheiden weet. In zooverre nu doet dit vreemde aan, door dat de figuur van Cyrus of Kores hierdoor niet tot haar recht komt. Vooral in Jesaja 45 treedt Cyrus op als de redder van Israël uit zijn ballingschap. Dit echter gold slechts den aanvang van het Perzisch bewind. De ten onderbrenging van Babel leidde er toch vanzelf toe, dat de overwinnaar die volken, die door Babel zoo hard gedrukt waren, in hun oorspronkelijken staat poogde te herstellen. Ook zoo echter was er geen sprake van, dat Cyrus het land van Israël weer vrij en onafhankelijk verklaarde. Onder Cyrus en onder geheel de Perzische heerschappij is het heilige land steeds een stuk van het groote Perzische rijk gebleven, en tot de komst van Alexander den Groote toe is de Medisch-Perzische macht steeds voortgegaan met het verarmen en uitzuigen van de natien die ze aan zich onderwierp. Veel vastigheid heeft het Perzische rijk dan ook niet kunnen erlangen. Met Babylon was het niet te vergelijken. Eerst in de 6e eeuw v. Chr. kwam 't op, en reeds in het midden der 3e eeuw v. Chr. bezweek het voor Alexander. Breed is de tekening, die van het Perzische wereldrijk gegeven wordt, dan ook niet. Ge ziet het opkomen en weer in de diepte van den wereld-oceaen onderduiken.

Nu komt met Alexander den Groote omstreks 333 v. Chr. het derde wereldrijk op, en dit derde rijk teekent de profetie eveneens in een diergestalte af, maar nu in 't luipaard, of zoo ge wilt, in den parda of panter. Dit derde diert staat hier als 't tegenbeeld van den beer. Is de beer in alles log en boom, zwaar, stijf en nauwelijks opkomend, de parda, of het luipaard, is als de kat zoo vlug. Ongedurigheid is zijn aard, en het beweegt, kromt en kronkelt zich op 't zonderlingst. Juist hierin nu werd afgebeeld wat in Alexander den Groote dan ook gezien is. Een veldheer en koning die uit Macedonie, dat vlak boven Griekenland lag, Klein-Azië eerst, en toen het hart van Azië binnen toog. Een vorst die geen afstanden kende, en een oogenblik zelfs naar Indië toog en het geheel dacht op te slokken. Als met één slag werd heel het Perzische wereldrijk dan ook volkomen vernietigd. Degen weerstand bieden bleef voor de Perzen onmogelijk, en het einde is dan ook geweest, dat het eens zoo machtige Perzische rijk geheel wegkonk. Alleen dit is nu het verrassende, dat ge voor het éne Perzische wereldrijk niet weer één nieuw, innig saamhangend wereldrijk van Griekchen oorsprong in de plaats krijgt, maar dat dit Perzische rijk schier aanstands, en voor goed, wordt geveerd. Dit rijk was sterk in het verval, een cijfer dat vanzelf duidt op 't alomvattend karakter er van. De vier wijst toch op de vier winden, alzo op de vier hemelstreken, en door die bijeenvoeging op het geheel ons bekende wereldcomplex. Neemt men dan

ook de vier rijken saam, die na Alexanders vroegtijdig sterven, onder de Diadochen, gelijk men zijn opvolgers noemde, en later onder de Epigonen, in noord en zuid, in oost en west zich vestigden, dan mag, zonder overdrijving, gezegd, dat feitelijk geheel de toenmaals bekende en meetellende wereld, in de vrij groote Grieksche of Macedonische diervenging, als nationale eenheid, zij 't ook in meerdere staten gedeeld, zich voordeed. Van dat rijk nu lezen we in vs. 6: Daarna zag ik in de nachtgezichten, en ziet, er was een ander diert gelijk een luipaard, en het had vier vleugelen van een vogel op zijn rug, en ook had het vier hoofden. Hiermede werd alzo aangekondigd, dat dit Macedonische wereldrijk in vier rijken uiteen zou vallen, en met de historische gegevens voor ons, blijkt dan ook, dat de vierdeeling in vier rijken al spoedig de betekenis van deze derde wereldmacht in hooge mate verzwakt heeft, en dat onderwijl de Caesarsmacht in Rome reeds begon te wassen. In de dagen kort voor Achaas en Hiskia was de stad Rome pas opgekomen, in het midden der achtste eeuw, maar in de 3e eeuw voor Christus begon het reeds meer dan mee te tellen. En niet lang daarna of het begon stelselmatig zijn invloed en zijn macht steeds verder uit te breiden, tot het in de dagen der Caesars in drie werelddeelen tegelijk over de oppermacht beschikken kon.

Met Rome's Consuls en Caesars trad toen ten slotte die vierde wereldmacht op, die in haar nadering nog steeds het terrein beheerschen bleef. Vandaar dat van deze uiterst gewichtige vierde wereldmacht hier een breeder profetie wordt gegeven. Vooreerst treedt het op als een nameloos monster, veel ontzettender nog dan de leeuw, veel wreder dan de beer en veel meer alles droevend en besprijngend dan de parda. De profetie zag dan ook: «het was schrikkelijk en gruwelijk en zeer sterk. Het had groote ijzeren tanden. Het at en verslijpde, en vertrad al 't overige met zijn voeten». Hoe men nu ooit op het denkbeeld is gekomen, om hierin een profetie te zien van wat Antiochus bestaen zou, blijft op zich zelf onverklaarbaar. Men verstaat het, dat de Joden te Jeruzalem, in de dagen toen deze Antiochus zijn wreede, niets ontziende tyrannie uitoefende, aan deze profetie gedacht hebben. In zoo harden nood als waarin het toen gelooft werd te Jeruzalem verkeerde, kon het zich niets vreeslijkers voorstellen dan wat het zelf leed. Maar hiervan afgezien, was het toch de ongerijmdheid zelve, om, waar sprake was van de vier groote wereldrijken, die heel het verloop van de historie beheerschen zouden, naast Nebucadnezar, Cyrus en Alexander een tamelijk onbeduidend vorst als Antiochus te plaatsen, alsof deze kleine Vorst ooit met de drie machtige wereldheerschers op één lijn had gestaan, en alsof zijn beperkt bewind ooit met de machtige heerschappijen van Babel en Assyrie, en zoo ook van Medie en Perzië of van Griekenland, als behorende tot gelijke categorie en van eenzelfde soort zijnde, kon geteekend worden. Ongetwijfeld was Antiochus een kundig en doortastend man, en telt zijn koningschap wel ter dege in de historie van het Oosten uit die dagen mede, doch alleen naar proportie. Zijns was een zeer beperkte macht, en neemt men al wat hij dorst en wrocht, saam, en vraagt men zich af, welke wijziging dit alles in den stand van het toenmalig wereldgeheel heeft aangebracht, en op de toekomst een geheel verassend stempel gedrukt heeft, dan is hier geen ander antwoord mogelijk, dan dat zijn beteekenis niet dan onbeduidend en snel voorbijgaand is geweest.

Wie achter elkaar Hammarabi, Nebucadnezar, Cyrus en Alexander opsomt, zou gevoelen zichzelf ridicul te maken, zoo hij, ter completering van dit viertal, niet Caesar volgen liet, maar Antiochus Epiphanes. Al kan gaarne toegegeven, dat Antiochus hier als prototype van den Antichrist zijdelings meesprekt, nooit toch had men de meening naar voren moeten schuiven, alsof ooit de brede profetie die nu volgt, op Antiochus en op hem alleen kon slaan. Veel eer moet gezegd, dat een verzinner, gelijk men dan meent dat de schrijver van het boek Daniel was, zulk een onzinnige gelijkstelling als van Antiochus met Nebucadnezar en Alexander den Groote zou hebben aangedurf.

Welke is nu de brede profetie van dit vierde Rijk, waarop 't hier aankomt? Dit vierde monsterdier had tien hoornen. Hoornen beteekent in zulk verband uiteraard mach-

tige Vorsten, alleen persoonlijk, of met inbegrip van hun rijk en dynastie. Uit de éne wereldmacht waarmee 't begon, zou derhalve straks een tienvoudige dynastieke macht voortkomen. Het keizerrijk van Rome zou zich, wanneer het onderging, oplossen in een geheel stel van Staten. Tien is bij zulk een tekening niet het aangeven van het cijfer tien. Slechts bedoeld het, dat Caesars rijk er toeleiden zou, dat in Europa een zeker aantal rijken of staten zouden opkomen, en dat deze saam de voortdurende dragers van de groote Romeinsche wereld-idee zouden blijven. Dit nu laat zich alleszoonder moeite verstaan. Metterdaad is het rijk van Caesar niet één gebleven. Onder Rome's hoede, en straks met Rome in strijd, zijn achtereenvolgens in Europa, en mede in Azië en Afrika, velelele mogendheden opgekomen, gelijk die er nu nog gevonden worden, en het zou, dus luidt de profetie, de geest van het Romeinsche keizerrijk zijn, die steeds in beginsel het bewind van deze Staten beheerschte. Zoo toont het de historie dan ook. Doch nu treedt er met vers 8 iets bijzonders in.

Onverwachts ziet Daniel namelijk uit die groep hoornen, die 't heele stelsel van Staten voorstelde, nog een elfde hoorn opkomen, een hoorn, die wel begint met zeer klein te zijn, maar al spoedig zich uitzette, uit de aanwezige hoornen er alvast een drietal, d. i. enkele, opslokte, en nu almeer menscheitlijken vorm en menscheitlijke gestalte aannam. Het is of het menschenbeeld van Nebucadnezar terugkeert, doch nu niet meer als beeld, maar in een levend menschen, en het vooral karakteristiek in dezen menschen is «dat hij groote woorden spreekt».

Doch juist als dit menschenkind, dat uit den kleinen hoorn uitkomt, en waarin de Antichrist zich aandient, zijn overwinning zou behalen, treedt het oordeel in. Het is de onmiddellijke mogendheid des Heeren die nu intreedt, om dezen Antichrist te verdoen. Het oordeel is gekomen. De «Oude dagen» is de naam die hier aan het Opperwezen wordt gegeven, en die God die hier wordt aangeduid, laat nu tronen zetten, en verschijnt in de troonzaal vol majesté, en de tienduizendmaal tienduizend engelen omringen Hem op zijn troon. Zoo wordt dan nu het gericht van de vierschaar saamgesteld, en de boeken der historie worden geopend en gelezen. Nu kan het niet anders, of het hoordier bruijste daar tegen op, om zich te verweren; maar niets kan meer baten; op eens werd hij verdoen, en «zijn lichaam werd overgegeven» om met vuur verbrand te worden». En hierbij bleef het niet. Al wat zich ook van de vroegere wereldmachten nog vertoonen kon, dook er in op. Nog altoos had er van elk van die wereldrijken iets in de historie nagewerkt. Zie 't aan Egypte, zie 't aan Perzië, zie 't ook aan de Hellenistische streken. Maar nu was het uit. Het oordeel heeft 't alles verpletterd. Niets kon meer staande blijven. En nu komt in de nachtgezichten als met de wolken des hemels de Menschenzoon tot onze wereld neder. Alzo echter dat deze Menschenzoon eerst voor den troon des Almachtigen treedt, en thans «de eer, de heerschappij en het Koninkrijk ontvangt» (zie vs. 14). Zoo nu gaat de Voleinding in. De zaligheid stroomt als een heilige vloed over alle menscheit leven, dat gered zou worden, met machtige golving uit. Messias nu zouden thans «alle natien, volken en tongen eeren». Zijns zou een eeuwige heerschappij zijn, een heerschappij die nimmer zou kunnen ondergaan, en hiermee een koninkrijk, dat nimmer zou kunnen verdoen worden» (vs. 14). Door dit finale, aangrijpende visioen werd nu Daniel op 't hevigst ontzet, zoo zelfs, dat hij zich «als doorstoken gevoelde in heel zijn lichaam». Zoo bang verschrikt hem dit visioen van het laatste oordeel. Hij kan dan ook geen rust meer vinden. En nu deed 't zich voor, dat hij in dit overstelpende nachtvisioen een engel ontwaarde, en hij wagt het dien engel aan te spreken. Hij vraagt om licht, om uitlegging. Wat beduidde heel dit machtig droomgezicht, en wat was de zekerheid dat 't alles alzo historisch zou moeten verlopen?

Die hemelsche gestalte nu laat Daniel niet in verlegenheid, maar geeft hem aanstands van Godswege de duiding. Juist zoo als Daniel aan Nebucadnezar en Belsazar de duiding van hun droom en teken had gegeven, zoo komt nu die engel geheel ditzelfde bij Daniel doen. Die vier groote dieren, die Daniel gezien had, betuigt hij, beduiden vier koningen, niet in hun persoon, maar als dynastie regerende over machtige wereldrijken, en zij waren het «die uit de aarde zouden opkomen» (vs. 17). Wat hier zeggen wil, dat ten slotte uit dit aardsche wereldleven geen ander resultaat zou verkregen worden,

Gaan we nu op dit zevende hoofdstuk in, dan blijkt aanstands dat we hier niet te doen hebben met een nachtgezicht, dat Daniel slechts uitlegde, onderwijl het